

LÆSERNE MENER

ELLØBEHJUL

Bo Barfod, Allekredsen 30, Hillerød: Kilian Schmidt, juridisk og politisk chef i elløbehjulsfirmaet Tier Mobility, redegør i sit indlæg 7. januar for elløbehjulbranchens holdning til regulering af forbrug og begrænsninger.

Indlægget anerkender nogle af de umiddelbare problemstillinger og redegør for, hvad man vil gøre ved dem. Schmidt påtager sig at komme med løsninger, som skal imødegå udfordringer med miljø, parkerings- og sikkerhedsproblemer. Men sikkerhedsproblemerne kunne godt være behandlet mere indgående.

Feks. savner jeg svar på, hvorledes branchen foreslår at sikre, at brugerne anvender hjelm. Herudover er det umuligt at række armen ud, når man vil dreje, for et løbehjul kun har 3 fixpunkter (to hænder og fødderne), og man kan ikke holde balancen med kun to fixpunkter. På cyklen har man sadlen som et ekstra fixpunkt, der gør det sikkert at række armen ud.

Endelig ser vi i Indre by mange, der benytter løbehjulet i påvirket tilstand. En alkohol ville være indlysende nyttig.

BARNABY I BÅNDSLØJFE

Helga Voigt, Byagervej 128, Beder: Tv-programmet her i landet er da blevet lige til at lukke op og puste grise i.

To danske kanaler samt børnekanalerne er væk, den ene af en eller anden grund erstattet af det rovkedelige TV 2 Charlie, som også kun sender ældgamle kommissær Barnaby eller Whatever og andre fortærskede serier.

Nye programmer på DR bliver genudsendt til brækstadiet. Er man ikke nået dertil, kan man også se dem på computeren. Er det meningen, man skal kunne dem udenad?

Sendefloden er fyldt ud med foramtaler af programmer, som kommer senere i aften, i morgen, på tirsdag, på lørdag, i næste uge. Det er lige så ulideligt som kommercielle reklamer. Findes der måske ikke tv-oversigter?

DR 2 sender nu såkaldte filmpærler meget sent lørdag aften (i første omgang sådan noget halvpornografisk B-filmagtigt med genudsendelse dagen efter), ellers er week-

end-programmet ligegyldig underholdning med konkurrencer og gæstetrier. Eller ældgamle film, som i øvrigt er blevet sendt for nylig.

Jeg er med på, at man nu vil have os til at streame og selv sammensætte vores tv-kiggeri. Men det er altså ikke alle, som har det, der skal til. Eller kan finde de programmer, som de måske har lyst til at se. Hvad bruger DR egentlig deres (vores) penge til? Har de fyret dem, der planlægger programfloden? Eller har de sat en praktikant til det?

Ikke engang Radio24syv kan man berige sig med. Hvad i alverden er meningen? Netflix må da juble ud over alle grænser.

MAN KAN FRIT PULSE LØS

Jesper Møller, Snebærvænget 9, Virum: Rygning i fly var o.k. gennem mange år. Ofte fra række 20 og bagud, ved toiletterne og hos visse selskaber kun i højre side af flyet. Det var ubegribeligt, men helt almindeligt i det tyvende århundrede!

Dengang kunne man også tænde en smøg på restauranten, køre 170 i timen på motorvejen, slå sine børn og tænde brændeovnen midt i byen. Hov! Det sidste må man vist fortsat gøre?

Røg fra brændeovne slår hvert år 550 personer ihjel – alene i Danmark. Og partikler fra røgen forværrer lungelidelser som astma og kol hos et ukendt antal medborgere. Er det o.k.? Altså at vi i 2019 stadigvæk må udlede røg fra brændeovne i tæt bebyggelse? Helt uden filter!

Mon ikke det er på tide, at politikerne begrænser røg fra brændeovne i byerne? Og bidrager til at bevare vores fælles, friske luft. Og vores sundhed.

PORTO ER MERE END MAD

Susanne List, Lyngparken 35, Lyngby: Hver søndag ventes tillægget Rejser med glæde. Altid gode ideer til nye oplevelser. Specielt midtersiderne, hvor der er besøg i en by, og hvor forskellige seværdigheder beskrives.

Men det var trist at læse tillægget søndag 5. januar: '12 oplevelser i Porto'. Porto er en spændende by med mange seværdigheder: en borg, indtil flere kirker og mange museer, spændende klokkespil på hovedgaden, en havnefront med mange gam-

le portvinsbåde og den gode stemning. Og, ikke at glemme, mange forskellige portvinshuse at se på.

Og hvad får vi så 'serveret' i tillægget? Mad, mad og atter mad. 12 madoplevelser og intet andet.

Det var en skuffelse slet ikke at høre om noget andet. Alle, som har besøgt Portugal, ved, at deres køkken er spændende, men ligefrem at lave 12 anmeldelser uden en ordentlig beskrivelse af selve byen Porto er under lavmålet

GIV OS DR K TILBAGE

Kirsten Schalburg, Pilegårdsvej 47 st.tv., Søborg: I al debatten om YouSee og Discovery drukner det lidt, at DR har fjernet en række kanaler. Især DR K var vigtig for mange mennesker. Her var oplysning, historie, både Danmark og den store verden, både Mellemøsten, Asien, det klassiske Europa og dansk kultur i fokus.

Som pensionist og senhjerneskadet har det været en uudværlig del af hverdagen. Jeg tror, at mange tusinder har det ligesådan. Det var en skændsel at det borgerlige flertal at ødelægge DR på den måde.

Jeg vil ønske, at den nye regering og DR kan genoplive DR K.

FORFEJLET KONKURRENCE

Niels Chr. Sauer, Meistersvej 42, Næstved: Martin Ågerup forsømmer ingen lejlighed til at forkynde konkurrencens evangelium. Men han overser en afgørende detalje:

Hvad konkurrerer velfærdsinstitutionerne om? Ågerup går ud fra som givet, at når det eksempelvis drejer sig om skoler, så konkurrerer de om at levere den bedste undervisning. Forkert. De konkurrerer om at opnå de højeste testscore, og de opnås ved at tiltrække de rigtige hjem og holde de forkerte væk.

Vi ser hospitaler, der konkurrerer om at tiltrække profitable operationer og få folk hurtigt hjem; politistationer, der konkurrerer om at stange fartbøder ud og skrive rapporter; kommuner, der konkurrerer om at skubbe socialklienter ud, osv.

Konkurrence kan være opbyggelig, men den kan så sandelig også afspore opgaveløsningen totalt.

DAGENS CITAT

Vi har allerede lært, at den nye statsminister gerne optræder som en kvinde, der er i øjenhøjde med menigmand og kan sidde og pjatte med Hilda Heick i endnu et talkshow. Det virker forkert. Et lands leder skal ikke på den måde være del af den kulørte populatur, men bør i stedet fastholde den distance, der gør hende i stand til med autoritet at tale om de større ting. Heriblandt det nationale. Sørine Gotfredsen, søgnepræst og forfatter. I Kristeligt Dagblad

Enten reformerer vi konventionerne, eller også gør højrepopulisterne

RETTIGHEDER

MALTHE JOHAN POULSEN, FOLKETINGSKANDIDAT (S)

» ... DERNÆST GAV GUD menneskeheden en stentavle, hvorpå de internationale konventioner stod nedskrevet. Sådan en fortælling findes ikke. Det ved enhver. Alligevel efterlades man med en følelse af, at mange opfatter konventionerne som noget helligt og ukrænkeligt; som et religiøst fundament for de liberale demokratier. Tillader man sig at sætte spørgsmålstegn ved dem, bliver man udsat for en kættersk udskæmming. Når menneskelige beslutninger bliver ophøjet til ukrænkelige helligdomme, forhindrer vi en oprigtig og åbensindet diskussion af dem. Det er problematisk. Konventionerne og fortolkningen af dem er blevet en hæmsko for de liberale demokratier.

I EFTERÅRET så vi, hvordan de europæiske ledere var statister i Erdogans magtspil. Han kunne uden tøven og med få konsekvenser angribe kurderne – vores allierede. Det var åbenlyst, at de europæiske ledere ikke ønskede en konflikt med Erdogan, da han kunne åbne slusen til Europa for flere millioner migranter og flygtninge. Konsekvensen af en åben migrations-sluse frygter de europæiske ledere: end-

nu et højreskred blandt de europæiske vælgere, der er trætte af handlingslammede politikere.

De europæiske ledere har parkeret deres magt og handlekraft i en egenrådig autokrat. Erdogan vil fortsætte med at udnytte det til at konsolidere sin magt yderligere. Ønsker vi at bremse udviklingen, må vi tage Erdogans stærkeste magtmiddel fra ham. Vi kan enten åbne grænserne med sociale og politiske konsekvenser til følge, som vi kender og frygter. Vi kunne dog også foretage et nøgtern og åbenhjertigt eftersyn af de internationale konventioner. Sikre, at det ikke er Erdogan, der bestemmer, hvem der kommer ind i Europa.

JEG ØNSKER IKKE at trække Danmark ud af de internationale konventioner. Tværtimod ønsker jeg at styrke deres demokratiske legitimitet. Det kan kun ske med vælgernes opbakning. Men det kræver reformer af konventionerne. Verden har ændret sig markant de sidste 30 år. Vi lever i en migrerende, global tidsalder. Det kræver bedre løsninger og nye tanker.

Reform af flygtningekonventionen er et godt udgangspunkt. Rent hypotetisk har flere millioner mennesker krav på beskyttelse, skulle de migrere mod Europa. Det er uholdbart for de europæiske demokratier. Europa ville socialt og demokratisk bryde sammen. Vi bør også se på

de fortolkninger af konventionerne, der forhindrer os i at smide voldtægtsforbrydere ud af landet.

Kan en stat ikke beskytte sine borgere mod overgreb, vil tilliden og opbakningen til staten forsvinde. Den svinder i disse år. En migrations- eller finanskriser til, og jeg frygter, at Salvini vil fremstå som en moderat.

DET ER EN ØMTÅLELIG diskussion. Jeg har ikke selv de endelige løsninger. Dilemmaerne er mange og svære. Indvendingen om, at vi har et ansvar for at hjælpe, har min fulde sympati. Men vores gode intentioner er ikke meget værd, hvis vi ikke har magten til at gennemføre dem.

Jeg frygter, at berøringsangsten over for reformer af de internationale konventioner vil gøre vores liberale demokratier til en parentes i vores verdenshistorie. Et fænomen fra det tyvende århundrede. Det er ikke et spørgsmål, om vi skal reformere konventionerne. Det er et spørgsmål om, hvem der reformerer dem, eller endnu værre: skrotter dem.

Vi kan overlade det til yderligtgående højrepopulister.

Jeg ved godt, hvad jeg vil vælge. Vi skal gennemføre nogle holdbare reformer, der sikrer, at vi også har internationale konventioner og samarbejde ved udgangen af det 21. århundrede.

Politikere misbruger ytringsfriheden

HADSK TALE

EYVIND VESSELBO, KULTURSOCIOLOG, MAG. ART. TIDL. MF (V)

YTRINGSFRIHEDENS fornemste opgave er at være befolkningens redskab til at holde magthaverne i ørerne – i modsætning til i dag, hvor den meget ofte bliver brugt til at nedgøre enkeltpersoner og dele af befolkningen i Danmark. De sociale medier bliver dagligt oversvømmet af meget hadefulde og aggressive indlæg med voldsomme angreb på dem, man ikke er enig med. Det drejer sig ofte om meget ubehagelige personlige angreb og nogle gange også direkte trusler mod den eller de personer, som man ikke er uenig med.

Den retorik, der flourer på de sociale medier, bliver i høj grad stimuleret af den politiske debat. Inger Støjberg fejrede 50 stramminger på udlændingeområdet med en lagkage. Desuden kan man finde følgende tekst på hendes Facebook-side: »Kriminalitet, arbejdsløshed og et liv langt væk fra den almindelige danske hverdag. Det er hverdag i ghettoområder i Danmark«.

Pernille Vermund skriver på sin Facebookside: »Danske velfærdsydelse skal ikke gå til udlændinge – hverken i Danmark eller ude i verden«. Senest brugte hun ordet »perker«.

For nogle politikere drejer det sig om at komme med så rabiate udtalelser som muligt om dem, man ønsker at nedgøre. På den måde har man gode chancer for at komme i medierne. Disse politikere ved nemlig, at det ofte er sådan, at de

Disse politikere ved, at de mest rabiate udtalelser fænger i medierne

mest rabiate udtalelser fænger i medierne og bliver derved ofte genstand for debat og en række interviews med den, der er kommet med udtalelserne. Hvis nogen tillader sig til at kritisere de rabiate udtalelser, så er argumentet næsten altid, at vi har ytringsfrihed i Danmark. Argumentet bliver tit fulgt op af det berømte citat: »Jeg er uenig i det, du siger, men jeg vil til min død forsvare din ret til at sige det«. Formålet med at hive dette citat frem er

selvfølgelig at lukke munden på kritikere og samtidig understrege, at man selv går ind for ytringsfrihed. På den måde har man legitimeret sine ubehageligheder.

PROBLEMET MED ytringsfriheden i dag er, at når den af nogle politikere konsekvent bliver brugt til at nedgøre enkeltpersoner og forskellige grupper i det danske samfund, så er det, der bliver sagt, med til at sætte en dagsorden.

Denne dagsorden siver ind i det danske samfund, hvor de nedgørende og stigmatiserende udtalelser bliver en del af debatterne på de sociale medier, som bliver mere og mere ubehagelige og hadefulde.

Samtidig bliver debatterne meget tit samlet op af medierne, hvor konfrontationerne ofte bliver et mål i sig selv.

Politikerne burde begynde det nye år med at gå foran i kampen for at få stoppet den hadfulde debat i ytringsfrihedens navn. Lad i stedet ytringsfriheden blive befolkningens mulighed for at holde magthaverne i ørerne og ikke som i dag meget ofte blive brugt til at grave grøfter i det danske samfund.

KRONIKEN 11. januar 2020

Køens grundlæggende moralske overvejelser

JACOB BIRKLER

Først til mølle lyder det klassiske køprincip. Men det er mere kompliceret end som så. Køen er på mange måder hverdagens moralske billede på vores samfund.

DE FLESTE SIDDER eller står i kø hver eneste dag. Køer er som det grå tapet i hverdagen.

Det kan være til toilettet, på motorvejen eller i kantinen, i telefonen, i forretningen eller i supermarkedet.

Det at befinde sig i en kø udtrykker vores moral på mangfoldig vis. Her finder vi moralske regler og principper, der overholdes og brydes, men også måder, de udvikles og afvikles på. Der kan være forskellige moralske regler, der ligger til grund for kødannelse.

Den mest almindelige og alment accepterede moral er princippet om, at den, der kommer først, har forrætt. Vi kender det gennem udtrykket 'først til mølle', hvor hele sætningen lyder: »Den, der kommer først til mølle, får først malet«.

Som regel står vi i kø til noget ønskeligt og vil derfor gerne hurtigt frem. I få tilfælde er det modsatte tilfældet, hvis man står i kø til noget ubehageligt, eksempelvis kritik, og derfor helst vil stå bagest.

MEN LAD OS fokusere på det første. I Danmark taler vi om køkultur, dvs. de normer og værdier, der kommer til udtryk, når vi står i kø. Det at holde ens plads i køen tilføres ofte stor værdi, hvilket bygger på en grundlæggende hensyntagen til andre, bibragt en god portion tålmodighed.

Det er en helt basal moral, der indøves

KØKULTUR. Køer er en del af tilværelsen. Generelt er reglen 'først til mølle', men hvornår gøres der egentligt undtagelser? Arkivfoto: Erik Petersen

allerede i børnehaven gennem formaninger såsom »vent, til det bliver din tur«. Sædvanligvis er det sådan, at køen ni-

vellerer alle de sociale skel, hvor kontant-hjælpsmodtageren kan stå foran direktøren i køen.

Hvis nogle derfor springer køen over, kan det udfordre vores retfærdighedsans og få mange til at reagere mere eller mindre irrationelt.

Hvis vi eksempelvis står i supermarkedet, og en person springer køen over, kan det udfordre det grundlæggende moralske princip og få os til at fare i flint.

Der er imidlertid undtagelser fra reglen. Vi kan eksempelvis vise hensyn, hvis en person kun har enkelte varer i køen i supermarkedet og derfor smutter foran i køen.

I få tilfælde kan det også gælde for den gangbesværede, højgravide eller ældre person. Samme hensyn kan sjældent opnås, hvis man alene har travlt.

Der kan også ske det interessante, at køen nivelleres, ved at der etableres nye køer, hvilket kan være en kasseåbning i Netto.

I dette tilfælde kan der opstå uenighed om den måde, det moralske princip om 'først til mølle' skal fortolkes.

Hvis man står ved en mølle, og der pludselig åbner en ny mølle, hvem står i så fald som den første i kø til den nye mølle? Uenigheden kan også handle om forskellige principper, hvor nogle ikke håndhæver princippet om 'først til mølle', men derimod har fået indgroet en gylden 'fletteregel', når en ny kasse åbner.

Derfor kan en person med 'fletteregel'

have svært ved at forstå kritikken fra den person i køen, der benytter reglen om først til mølle.

PÅ PRÆCIS samme måde vil vi i andre af livets sammenhænge ofte kritisere hindrens moral uden at have blik for, at det er selve grundlaget for at handle, der er forskelligt, og det derfor ikke handler om et brud med et moralsk princip.

Samme uenighed om moral kan der opstå, hvis man pludselig kan betale sig foran i køen. Det kan eksempelvis være

betalte hurtigkøer i forlystelsesparkerne eller sundhedsforsikringer, der sikrer en hurtigere kø på vej til den ønskede operation.

Uden nogen sammenligning i øvrigt kan disse relativt nye foranstaltninger skabe uenighed og debat. En uenighed,

der kan gro fra et forskelligt menneskesyn, men også fra en forskellig politisk overbevisning.

Fra gammel tid var det sådan i de fleste forretninger, at ekspedienten bestemte, hvem der var den næste i køen. Det var således ekspedienten, der henvendte sig til

2,8 procent er boligpriserne steget det seneste år

38 procent af danskere over 65 år bor alene

Kilde: Danmarks Statistik

UDVIKLING. Lønnen for en gennemsnitlig lønmodtager er blot steget 3 procent siden 2009, når man renser for inflation. Arkivfoto: Kasper Løftgaard

Ulighed: 10 år uden lønhop til de lavtlønnede

Der er lønfest i toppen, mens lønnen for dem i bunden knap er steget siden 2009, hvis man renser for inflation.

ANALYSE

JESPER KÜHL, ANALYSECHEF I KRAKA

Den økonomiske udvikling har været god i Danmark de senere år, og det er kommet mange lønmodtagere til gode i lønningsposen. Men en betydelig gruppe på bunden af jobmarkedet har ikke fået del i opsvinget. Det viser en ny analyse, som vi i tænketanken Kraka har lavet i samarbejde med konsulentvirksomheden Deloitte i projektet Small Great Nation.

DER HAR været gang i dansk økonomi de senere år. Ledigheden er faldet, og beskæftigelsen har nået historiske højder

med 2,8 millioner lønmodtagere. Men hvis man kradser lidt i løntallene, afslører de et arbejdsmarked med stigende ulighed.

Den gennemsnitlige løn for de beskæftigede i Danmark er steget med godt 3 pct. fra 2009 til 2017, når vi tager højde for, at prisen på varer også er steget. De højeste timelønninger steg imidlertid med 6-7 pct., og de laveste lønninger er stadig på omtrent samme niveau som i 2009. De laveste lønninger har altså stort set ikke røkket sig siden 2009.

Det betyder, at mens de danskere med de højeste timelønninger i dag kan købe 6-7 pct. flere varer for deres løn, står de lavestlønnede tilbage med omtrent samme mængde af varer for deres timeløn som i 2009.

Hvis man ønsker, at alle grupper på arbejdsmarkedet kan følge med lønudviklingen, kræver det et fokus på lige muligheder. På lang sigt hjælper det kun på indkomstfordelingen i et samfund, hvis de enkeltes muligheder forbedres via f.eks. uddannelse og læring.

Vores kompetencer og muligheder senere i livet grundlægges allerede i barndommen, og derfor kan en særlig indsats for børnene reducere den sociale arv fra en dårlig opvækst.

Der er grundlæggende flere måder, hvorpå man kan gøre borgernes indkomster op. Vores analyse tager udgangspunkt i de observerede lønninger blandt de beskæftigede i de enkelte år, som er opgjort af Danmarks Statistik. I analysen fokuserer vi på timelønninger i stedet for f.eks. årsindkomster, da timelønnen er central for de indkomstmuligheder, som den enkelte person har på kort sigt. Af samme grund ser vi bort fra skatter og offentlige overførsler mv., da bruttoindkomsten afspejler arbejdsmarkedets af-lønning af kompetencer, erfaringer mv.

Udvikling mellem to år afspejler derfor både lønstigninger for de samme personer og ændringer i sammensætningen på arbejdsmarkedet. Kommer der f.eks. flere unge, der typisk har en lavere løn, falder gennemsnitslønnen. Vores opgørelse viser derfor den overordnede udvikling i timelønninger, men ikke nødvendigvis for den enkelte person på arbejdsmarkedet.

I modsætning hertil står arbejdsmarkedets parter, der følger lønudviklingen for de samme grupper af personer. Der får det ikke betydning for den målte løn-

udvikling, hvis der f.eks. kommer flere personer med en lav løn på arbejdsmarkedet. Dette er den rigtige måde at se på det, når der skal forhandles lønninger i årets overenskomstforhandlinger for bestemte typer af medarbejdere.

Begge tilgange er selvfølgelig korrekte. Vores opgørelse afspejler dog den brede fordeling af timelønninger og den lønudvikling, der de facto observeres for samfundet som helhed. Samtidig afgrænses den ikke til de overenskomstdækkede arbejdspladser.

DET HELT STORE spørgsmål er så, hvorfor vi ser denne stigende spredning i timelønningerne i Danmark?

En del af forklaringen kan være, at der er kommet flere udlændinge ind på det danske arbejdsmarked. Globalisering giver os flere og billigere varer på hylderne, men giver også en øget konkurrence på arbejdsmarkedet for især lavtlønnede, hvilket kan presse lønningerne.

De netop igangsatte overenskomstforhandlinger vil kunne hjælpe med at svare på, om lønefterslæbet for de lavtlønnede blot er midlertidigt, eller om der er tale om en strukturel udvikling, hvor der efterspørges stadig mere højt kvalificeret arbejdskraft, mens de faglærte og ufag-

lærte marginaliseres. Hvis det er en strukturel udvikling, er det et langt sejt træk at vende udviklingen.

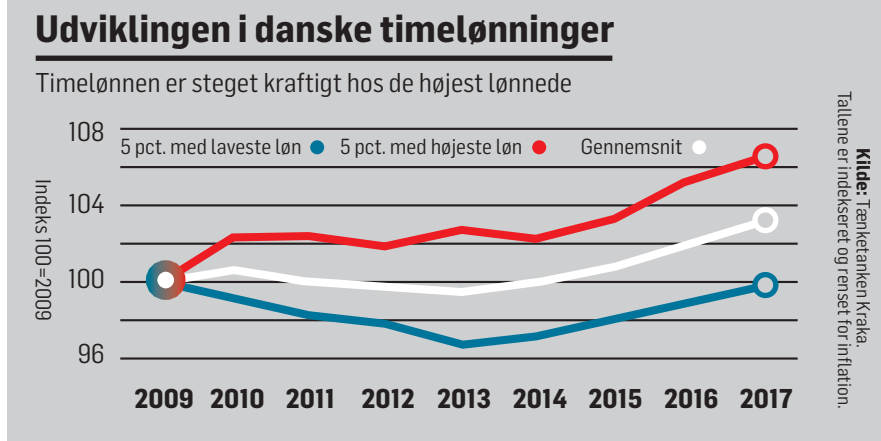
ET OPGØR med den frie løndannelse og den danske arbejdsmarkedsmodel er ikke vejen frem. De danske lønforhandlinger mellem arbejdsmarkedets parter, der kan tage højde for alle de små forskelle mellem brancher og virksomheder, er grundlæggende sundt og et internationalt forbillede.

Statslig regulering på området, f.eks. statslige minimumslønninger, er ikke løsningen. Det kan ødelægge arbejdspladser især for de lavtlønnede i stedet for at øge lønningerne.

Men det rejser et væsentligt politisk problem: Hvis vi ønsker at bevare sammenhængskraften i Danmark, bør vi som samfund fokusere på at give alle lige valgmuligheder. Det er nødvendigt, hvis alle grupper skal opleve stigende lønninger og forbrugsmuligheder.

Her er det vigtigt, at vi får løftet dem, der ikke er del af den globaliserede og højtuddannede arbejdsstyrke, med ind i fremtiden – eksempelvis via en øget uddannelsesindsats både før og under arbejdslivet.

analyse@pol.dk

Køens grundlæggende moralske overvejelser

den næste og dermed bestemte, hvem den næste i køen var.

I dag er det omvendt sådan, at ekspeditenten blot spørger ud i rummet »hvem er den næste?«. Man kan derfor påpege, hvordan moralen i nogen grad er blevet overdraget til kunderne. Hvis køen er snorlige, er der næppe nogen tvivl, hvorimod mere diffuse køer kan skabe tvivl og irritation.

Til undgåelse heraf har flere forretninger skabt nummersystemer, hvor man trækker et nummer ud fra den grundlæggende moral om 'først til mølle'.

En slags konsolidering af moralen ud fra køens tilgrundliggende princip. Sagen kan dog forplumres, hvis nummersystemet på apoteket deler køen i 'hånd-køb' og 'recepter' eller posthuset i 'pakker' og 'breve'.

Det svarer til flere køer i supermarkedet, hvor nogle kan stå mere end en time, mens andre har taget den hurtigere kø.

De fleste kan således godt lide myten om, at den anden kø altid er hurtigere. Som det gælder med enhver moral, kan det skabe problemer, hvis den bliver for rigid.

Situationen kan således kalde på et regelbrud. Det kan eksempelvis være køen til toilettet, hvor det i nogen grad kan blive tydeligt, hvordan nogle har mere behov end andre.

Det kan også være køen i biografen, hvor det kan få betydning, om den film, man gerne vil se, netop er gået i gang.

Det kan også være telefonkøen, hvor man ofte bliver gjort opmærksom på sit nummer i køen, desuagtet at man måske har ringet til den forkerte, for senere at

blive placeret i en ny telefonkø. Andre irrationelle køer kan opstå ved buffeten i kantinen, hvor det ikke altid er formålstjenligt, at alle venter på hver enkelt, men mere hensigtsmæssigt, hvis alle går frem til bordene eller fadene, hvor der er plads.

Men her kan der opstå tilbøjelighed til at holde fast i køen, hvis alternativet er en kritik fra de andre for at bryde den.

DEN MORALSKE regel om 'først til mølle' kan også blive diffus, hvis den bibringer et ekstra moralsk lag. Der kan således herske en regel om 'først til mølle' i køen, men bør man i så fald løbe hen til køen eller på anden måde sikre sig en gunstig plads i køen.

Skal man derfor sikre sig en billet, en plads, en vare eller lignende, kan der opstå lettere uciviliserede tilstande på vej hen til den civiliserede kø ved kassen.

Modsat kan moralen opløses efter køen, hvis man eksempelvis er på vej ind i bussen eller toget, hvor der efter køen kan opstå et ønske om en særlig plads.

Dette skaber et vist pres på køen ved indstigning i bussen eller toget, hvor der sjældent er snorlige rækker med køer, men snarere en diffus trængsel.

Man kan også forsøge at bryde den moralske regel om 'først til mølle', hvilket imidlertid er en vanskelig og ildeset kunst.

Det kan være en person, der kommer hen til en lang kø og spørger højtlydt, »Hvor starter køen«, hvorefter denne tvivl skal legitimere, at vedkommende placerer sig midt i køen.

Man kan også gå hen for at tale med en bekendt, der står i køen, og pludselig er

man foran de andre. Man vil også kunne iagttage, hvordan reglen kan brydes ved at gå hen til den person, der står forrest i køen, og spørge, om han ikke vil købe det, de andre står i kø for at købe.

Den moralske regel kan også bøjes ved at lade en person holde pladsen i køen. Her kan der være forskellige holdninger der legitimerer, at man ikke selv står i køen.

Langt bedre er det, hvis man i luften kan se, at nogle har betalt en billet til første klasse og derfor springer køen over.

I modsat fald vil køkulturen kunne skabe henstillinger, reprimander affødt af den gældende moral og retfærdighedssans.

Der kan også opstå den udfordring, at køen tjener flere formål, hvor nogle kun står i kø med sigte på et delmål.

Det vil man eksempelvis kunne iagttage i forretninger og lufthavne, hvor nogle gør sig berettigede til at springe køen over og gå direkte hen til skranken og anmode om noget, de andre ikke står i kø efter.

Men i så fald vil det ofte kræve, at den praksis ledsages af udtryk såsom »jeg skal bare lige spørge«.

Men hvis det viser sig, at det, der spørges om, er præcis det samme som det, de andre står i kø til, kan det afstedkomme mishagsytninger fra de andre i køen.

KØER ER FOR langt de fleste en omstændighed og en mindre irriterende nødvendighed i hverdagen. Køer kan også blive direkte generende, hvis man sidder timer i kø på motorvejen.

Omvendt kan køer få et andægtigheds skær over sig, hvis man eksempelvis står i kø til stemmeboksen ved et folketingsvalg.

Køen rummer samtidig nogle langt mere grundlæggende moralske overvejelser. Således rummer køen, med dens iboende retfærdighedsprincip, et udtryk for, at nogle kommer før mig, eller nogle har ret til noget før mig. Et udtryk for en meget grundlæggende menneskelig moral.

Men det kræver, at vi i livets situationer medtænker andre principper og ikke alene princippet om 'først til mølle'.

I sundhedsvæsenet kan der eksempelvis opstå ventelister, hvor 'først til mølle' kan være direkte skadeligt, hvis vi ikke samtidig medtænker princippet om, at nogle i køen kan have et større behov end mig.

“ Hvis man står ved en mølle, og der pludselig åbner en ny mølle, hvem står i så fald som den første i kø til den nye mølle? ”

Det kan være lettere at se, hvis man venter i en kø på skadestuen med direkte blik for de andre i køen. Langt mere vanskeligt kan det være, hvis man skaber sit eget lille ekkokammer i bilkøen, telefonkøen eller køen på en hjemmeside.

Derfor kan vores moralske blik for andre i køen være langt sværere at systematisere til forskel fra 'først til mølle'.

Det kræver, at andre bygger principper for køen eller alternativt, at de, der står i køen, får blik for hinanden og ikke kun sig selv.

Det er meget lettere, hvis nogle gør moralen synlig for en. Det sker eksempelvis, når man i forretninger og ved skranke generelt har markeret diskretionslinjer på gulvet, hvor køen opstår.

Diskretionslinjer er et udtryk for en supplerende moral for god opførsel, imens vi står i køen. Samtidig er diskretionslinjer et udtryk for den måde, moralen før var tavs og usynlig på, til i dag, hvor den ofte er udtalt og synlig.

Før var moralen indoptaget gennem udtrykket »vis hensyn«, hvor man i dag skal henstille til, at man viser det, hvilket eksempelvis sker via en diskretionslinje i gulvet.

Vi skal hjælpes eller puffes i retning mod en moral. Men det er muligvis at fortrække, hvis alternativet bliver at råbe efter hinanden, når vi mener, moralen er overtrådt.

EN ANDEN CENTRAL omstændighed ved køen er det forhold, at vi ikke har kontrol over den. I en kø er man i andres hænder.

Køen udtrykker et kontroltab, som dels bevirker, at følelserne får mere plads, dels kan udfordre vores selvbestemmelse og

egenrådighed. Udtryk som 'komme bagest i køen', 'stå forrest i køen' eller 'pænt vente i køen' er blevet vendinger, der anvendes som moralske udtryk i andre hverdagsituationer.

Men de udtrykker det grundlæggende forhold, at vi lever sammen og nødvendigvis må vise hensyn til hinanden, hvis samfundet skal bestå.

Begrunder man for at stå i kø kan let reduceres til, at jeg skal opnå eller undgå et eller andet og generelt hurtigt videre. Men med et blik for de andre i køen opstår der en mulighed for, at jeg får blik for, at andre har endnu mere behov end jeg, eller kort sagt, at andre kan komme før mig i køen.

Vi kan stå og tænke, om jeg nu står i den langsomme eller hurtige kø, eller hvornår jeg mon kommer frem, eller hvordan jeg kommer hurtigere frem.

Men vi glemmer let de andre, som står i køen, og et blik for, at deres ærinde kan være vigtigere end vores. Et fokusskifte fra ego til alter.

Begrebet idiot stammer fra det oldgræske idiotos, der betyder privatmand, eller person, som ikke har indset fællesskabets nødvendighed. At være eller blive udelukket fra fællesskabet efterlod derfor prædikatet idiot. I dag kan vi være idioter i fællesskabet, fordi vi ikke har blik for de andre.

Køen er derfor hverdagens moralske billede på vores samfund og samtidig et udtryk for nødvendigheden af et ordnet fællesskab.